

Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki Bahçe Bitkileri Ürünlerinin Muhafaza Durumu

Mustafa AKBULUT¹, Keziban YAZICI¹, Arzu KARATAŞ¹,
Nalan BAKOĞLU¹, Burcu GÖKSÜ¹, Damla TURAN BÜYÜKDİNÇ¹

¹Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Ziraat ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü
makbuluttr@gmail.com (Sorumlu Yazar)

Özet

Doğu Karadeniz Bölgesi farklı coğrafi ve iklim yapısı ile çay ve fındık başta olmak üzere; kivi, mandarin, kokulu siyah üzüm gibi meyveler yanında lahanaya ve fasulye gibi sebze türlerinin yetiştiriciliğinin de yapıldığı bir bölgemizdir. Araştırma da üretici, hal esnafı, satıcı ve tüketiciler açısından bölgenin muhafaza potansiyeli incelenmiştir. Bölgede yetiştirilen Bahçe Bitkileri ürünlerinin muhafaza durumu bu araştırma ile detaylı olarak ortaya konularak, bu alanda yapılabilecek tesis ve altyapı ile ilgili temel stratejilere katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Anahtar kelimeler: Doğu Karadeniz, muhafaza, bahçe bitkileri, meyve, sebze

The Storage Status of Horticultural Products in the Eastern Black Sea Region

Abstract

With different geographical and climatic structure, the Eastern Black Sea Region is the region where tea, hazelnuts, fruit such as kiwi fruit, mandarin, among fragrant black fruits such as grapes, and vegetable species such as cabbage and beans are cultivated. In the study, the storage potentials were examined in terms of growers, state shopkeepers, and consumers. The storage situation of the Horticulture products grown in the area was evaluated in detail, and it was aimed to contribute to the basic strategy for infrastructure and facilities about this area.

Keywords: Eastern Black Sea, storage, horticulture, fruits, vegetables

1. Giriş

Dünyada ve ülkemizde bahçe bitkilerinin muhafazası için depolama kapasitesi önem kazanmakta olup, ürünlerin kalitesini koruyacak şekilde pazarlamak üzere bekletilmesini temin etmektedir. 2014 Küresel Soğuk Depolama Kapasitesi konulu rapora göre, Dünya soğuk depo kapasitesi 552 milyon m³ iken Hindistan 133 milyon m³ ile birinci, ABD 144 milyon m³ ile ikinci, Çin ise 76 milyon m³ ile üçüncü sırada yer aldığı bildirilmektedir. Türkiye'nin 7 milyon m³ ile 14'ncü sırada yer aldığını kaydedilmiştir (Anonim, 2016a). Soğuk depo kapasitesindeki büyüme Türkiye, Hindistan, Peru ve Çin gibi ülkelerde yüzde 10'a ulaşmıştır. Ülkelerde kişi başına düşen soğuk depo miktarına bakıldığında Hollanda'da kişi başına 1 m³ soğuk depo düşerken, onu sırasıyla, İngiltere ve Danimarka 2 kişiye 1 m³, ABD ve Almanya 3 kişiye 1 m³, Fransa, Kanada ve Şili¹ de ise 4'er kişiye birer m³

olarak belirlenmiştir. Dünya birincisi Hindistan'da 9 kişiye 1 m³, Dünya üçüncü olan Çin'de 18 kişiye 1 m³, Türkiye'de ise 11 kişiye 1 m³ soğuk depo düştüğü bildirilmiş olup, ülkelerin gelişmişlik seviyesinin göstergesi olmasıyla birlikte insan refahına olan katkısı açısından çok önemli olduğunu vurgulanmıştır (Anonim, 2016a). Türkiye'de 1984 yılında faaliyet gösteren depo sayısı 915 olup toplam kapasiteleri ise 696.389 ton olmuştur. Bu depolardan sadece meyve-sebze depolayan tesislerin sayısı 206 olup toplam kapasitenin yaklaşık % 50'sini oluşturmaktadır. 1993-1994 döneminde Türkiye'deki toplam tesis sayısı 451'dir. Ülkedeki toplam tesislerin % 45'inde meyve ve sebze depolanmaktadır. Meyve-sebze depolayan toplam tesis sayısı 312 olarak tespit edilmiştir (Özcan ve Ertürk, 1994). Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan temin edilen 2010 yılına ait Türkiye'de tarım ürünleri depolayan soğuk hava depolarının toplam sayısı 1472'dir. Verilere göre 119 depo-

ya sahip olan İzmir birinci sırada, bunu 97 depoyla Gaziantep, 91 depoyla İstanbul ve Manisa, 82 depoyla Adana ve 71 depoyla Isparta illeri takip etmektedir. Depolar genellikle önemli pazar potansiyeline sahip İstanbul, İzmir, Adana, Gaziantep, Diyarbakır gibi merkezler ile depolamaya yönelik tarımsal ürünlerin bol miktarda yetiştirildiği Manisa, Isparta, Denizli ve Adana gibi merkezlerde yoğunlaşmıştır. Batı illerindeki depo yoğunluğu doğu illerine göre daha fazladır. Doğu Karadeniz Bölgesinde Tarım ürünlerine dayalı soğuk hava deposu ise Artvin'de 35 adet, Trabzon'da 10 adet, Ordu'da 5, Giresun'da 5 adet ve Rize'de 4 adet iken, Gümüşhane ve Bayburt'ta hiç bulunmamaktadır (Okudum ve Sargin, 2012).

Bölgede bahçe bitkileri ürünlerinin muhafazası amacıyla kullanılan mevcut depolar ve kapasiteleri ise Ordu'da 6 adet (3.670 ton), Trabzon'da 1 adet (2.700 ton) ve Rize'de 1 adet (500 ton) olarak belirlenmiştir (Anonim, 2016b).

Bahçe Bitkileri üretimi açısından Doğu Karadeniz Bölgesi özellikle çay ve fındık üretimiyle öne çıkan bir bölgemizdir. Bölgedeki Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize ve Trabzon illerinde meyve üretimi 3.167.097 ton ile ülke üretiminin % 10,2'sini karşılamaktadır. Bu üretim içerisinde en önemli ürün başta Rize, Trabzon ve Artvin illerinde yetiştirilmekte olan 1.266.302 ton ile çaydır. Bu üretimi sırasıyla başta 152.612

ton ile fındık; 25.160 ton ile elma, 12.539 ton ile armut, 8.601 ton ile kivi takip etmektedir (Çizelge 1). Sebzelere ve süs bitkilerine ise yörede muhafaza tesisleri için yeterli bir üretim söz konusu değildir (Anonim, 2015).

Bu çalışma ile Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki mevcut bahçe bitkileri ürünlerinin muhafaza durumu incelenmiş ve sonuçlar ortaya konulmuştur.

2. Bulgular ve Tartışma

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde en yüksek üretime sahip Bahçe Bitkilerinden biri olan çayın sadece kısa süreli alım yerlerinde bekletildiği ve muhafazasının söz konusu olmadığı bilinmektedir. Fındık ise sert kabuklu bir meyve olduğundan soğutmasız depolarda uzun süre (6 ay- 2 yıl) bekletilebilmektedir. Fındıkta lisanslı depoculuk faaliyetleri ile ilgili gayretler mevcut olup, özellikle Ordu, Giresun ve Trabzon illerinde kurulacak depolar ile ürün kalitesi daha sağlıklı koşullarda korunabilecektir. Özellikle Elma, armut, kivi, Trabzon hurması, ayva ve kestane gibi meyve türlerinde muhafaza için soğuk hava depolarına ihtiyaç bulunmaktadır. Yörede bu anlamda yeterli muhafaza ve paketleme tesisleri bulunmamakta ve ülkemiz üretiminin önemli bir kısmının yapıldığı kivi'nin pazarlanma sürecinde ciddi problemler meydana gelmektedir. Bölgede son yıllarda üretimi hızla artan bir meyve türü

Çizelge 1. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Bahçe Bitkilerinin Üretim Değerleri (TÜİK, 2015)

Table 1. Production Value of Horticulture in Eastern Black Sea Region (TÜİK, 2015)

MEYVELER	Artvin	Giresun	Gümüşhane	Ordu	Rize	Trabzon	Doğu Karadeniz	%
Çay (Yaş)	128.474	21.645	-	42	838.995	277.146	1.266.302	100,0
Fındık	9.346	25.327	878	84.874	1.122	31.065	152.612	37,0
Elma	3.675	4.131	4.008	5.923	765	6.658	25.160	1,0
Armut	1.915	3.278	1.952	1.987	1.076	2.331	12.539	2,7
Kivi	562	621	-	1.825	4.584	1.009	8.601	27,1
Trabzon Hurması	921	11	-	402	233	91	1.658	5,0
Ayva	611	195	78	146	15	469	1.514	1,4
Kestane	251	344	-	264	500	103	1.462	2,3
Kızılcık	448	214	17	135	-	15	829	7,5
Mavi yemiş	13	11	-	-	98	44	166	92,2
						TOPLAM	3.167.097	10,2
SEBZELER	Artvin	Giresun	Gümüşhane	Ordu	Rize	Trabzon	Doğu Karadeniz	%
Lahana (kara yaprak)	839	6.410	18	4.638	560	5.811	18.276	24,82
Fasulye (Taze)	2.589	6.234	1.935	2.829	387	3.814	17.788	2,79
Domates (Sofralık)	4.690	1.701	1.667	2.606	52	2.224	12.940	0,16
Hıyar (Sofralık)	2.140	1.719	755	1.679	175	4.076	10.544	0,62
Pazı	16	54	-	46	10	642	768	12,67
						TOPLAM	81.948	0,29
SÜS BİTKİLERİ	Artvin	Giresun	Gümüşhane	Ordu	Rize	Trabzon	Doğu Karadeniz	%
Çiçek Soğanları						750.000	750.000	2,50
Gül (kesme)				179.096			179.096	0,21
Glayöl				150.600			150.600	1,43
Dış Mekan Süs Bitkileri		52.000			83.414		52.000	0,01
						TOPLAM	1.131.696	0,07

olan maviyemiş ise 166 ton üretimle ülke üretiminin % 92,2'sini karşılamaktadır. Yine kızılıncık ve maviyemiş diğer bölgelere göre üretim üstünlüğüne sahip olduğundan depolama ve şoklama ile üreticilerin ürünlerden yüksek gelir elde etmesi mümkün görünmektedir. Sebze üretiminde ise Doğu Karadeniz Bölgesi illeri 81.948 ton ile ülke üretiminin % 0,29'ini karşılamakta olup, daha çok istatistiklere girmeyen ev bahçelerinde sebze üretimi mevcuttur. Sebzeler içerisinde bölgede lahana (kara yaprak) üretim yönünden öne çıkmakta yaprakları tüketilen sebzelerde muhafaza ise mümkün olmamaktadır. Bunun dışında taze fasulyede birkaç günlük muhafaza mümkün olmakta ise de en önemli sorun olarak hasat sonrasında kızıma ile ürün sıcaklığındaki artış sonucu oluşan çürümelerdir. Bölgede en çok sebze üretilen iller Giresun, Ordu ve Trabzon illeridir. Süs bitkileri yetiştiriciliğinde Trabzon ili çiçek soğanı, Ordu ili gül (kesme) ve glayöl (gladiol) üretimi ile ön plana çıkmaktadır. Süs bitkileri yetiştiriciliğinde çiçek soğanlarının daha sonra pazarlanmak üzere ve kesme çiçeklerde birkaç günlük muhafazası mümkün görünmektedir (Çizelge 1.). (Anonim, 2015).

Bahçe Bitkileri son yıllarda Doğu Karadeniz Bölgesi'nde önemli yer tutan çay ve fındığı içine alan, bunun yanında en fazla ilgi çeken meyve, sebze ile süs bitkilerini de kapsayacak şekilde büyük bir gelişme potansiyeli göstermektedir.

3. Sonuç

Doğu Karadeniz Bölgesi Bahçe Bitkileri açısından gelişme potansiyeli yüksek olan bir bölgedir.

Bölgede ürünlerin muhafazasına yönelik olarak öne çıkan sonuçlar şunlardır:

Bölgede bahçe ürünleri için muhafaza ve paketlenme tesisi yetersizdir.

Fındıkta lisanslı depoculuk geliştirilerek fındık muhafaza dönemi uzatılarak kalite ve ihracatı geliştirmek mümkündür.

Kivi, elma, armut, trabzonhurma, ayva, kestane gibi ürünlerin bölgede muhafazası ve ambalajlanması sağlanarak üreticinin daha yüksek gelir elde etmesi temin edilebilir.

Maviyemiş ve diğer üzüksü meyvelerde muhafaza ve şoklama ile sanayii için ürün temini mümkün olabilecektir.

Ayrıca, kurulacak yeni tesisler sebze ve süs bitkileri için de kullanılarak üretime katkı sağlanabilir.

Kaynaklar

Anonim, 2015. Türkiye İstatistik Kurumu Web sayfası (<https://biruni.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>)

Anonim, 2016a. <http://ww.antalyaekspres.com.tr/haber/soguk-depo-kullanimini-artirmaliyiz/> 2505

Anonim, 2016b. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Web Sayfası Verileri (<http://www.tarim.gov.tr/>)

Okudum, R., Sargın, S., 2012. Soğuk Hava Depolarının dağılışı ve coğrafi analizi: Isparta ili örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Isparta. 190 s.

Özcan, M. ve Ertürk, E. (1994). Türkiye'nin Soğuk Hava Depo Potansiyeli, Sorunları ile Karadeniz Bölgesinin Soğuk Hava Depoculuğundaki Yeri, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yardımcı Ders Kitabı Yayın No:1, Samsun.